

Mat

Chapter 5

Javanese Interlinear

Reference: Javanese Bible (SABDA)

- 1 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος; καὶ
Sareng-mirsani nanging para tiyang-kathah minggah dhateng ing redi sarta
[G3708](#) [G1161](#) [G3588](#) [G3793](#) [G0305](#) [G1519](#) [G3588](#) [G3735](#) [G2532](#)
καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
sasampunipun-lenggah Panjenenganipun sowan dhateng-Panjenenganipun para murid
[G2523](#) [G0846](#) [G4334](#) [G0846](#) [G3588](#) [G3101](#)
αὐτοῦ.
Panjenenganipun
[G0846](#)

Bareng Gusti Yesus mirsa wong akeh iku, banjur minggah ing gunung lan sawise lenggah, para sakabate padha ngadhep ing ngarsane.

- 2 καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν
sarta sasampunipun-mbikak ing tutuk Panjenenganipun mulang
[G2532](#) [G0455](#) [G3588](#) [G4750](#) [G0846](#) [G1321](#)
αὐτοῦς, λέγων,
piyambakipun-sedayaning ngandika
[G0846](#) [G3004](#)

Tumuli Gusti Yesus medhar pangandika, paring piwulang, pangandikane:

- 3 Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν
Rahayu para-tiyang mlarat wonten-ing roh amargi piyambakipun-sedayaning
[G3107](#) [G3588](#) [G4434](#) [G3588](#) [G4151](#) [G3754](#) [G0846](#)
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
punika ingkang-kagungan Kratoning ing Swarga
[G1510](#) [G3588](#) [G0932](#) [G3588](#) [G3772](#)

"Rahayu wong kang mlarat ing budi, awit iku kang padha nduweni Kraton ing Swarga.

- 4 μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.
rahayu para-tiyang ingkang-prihatos amargi piyambakipun-sedayaning badhe-dipun-lipur
[G3107](#) [G3588](#) [G3996](#) [G3754](#) [G0846](#) [G3870](#)

Rahayu wong kang prihatin, awit iku bakal padha kalipur.

- 5 μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν
rahayu para-tiyang ingkang-andhap-asor amargi piyambakipun-sedayaning
[G3107](#) [G3588](#) [G4239](#) [G3754](#) [G0846](#)
κληρονομήσουσιν τὴν γῆν.
badhe-nampeni-warisan ing bumi
[G2816](#) [G3588](#) [G1093](#)

Rahayu wong kang alus ing budi, awit iku bakal padha tanpa warisan bumi.

6 μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην; ὅτι
rahayu para-tiyang ingkang-ngelih sarta ngorong dhateng kaleresan amargi
[G3107](#) [G3588](#) [G3983](#) [G2532](#) [G1372](#) [G3588](#) [G1343](#) [G3754](#)

αὐτοὶ χορτασθήσονται.
piyambakipun-sedaya badhe-kawaregan
[G0846](#) [G5526](#)

Rahayu wong kang kaluwen lan ngelak marang kasampurnan, awit iku kang bakal padha kawaregan.

7 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἔλεηθήσονται.
rahayu para-tiyang ingkang-welasan amargi piyambakipun-sedaya badhe-dipun-welasi
[G3107](#) [G3588](#) [G1655](#) [G3754](#) [G0846](#) [G1653](#)

Rahayu wong kang ambek welasan, awit iku bakal padha oleh piwelasi.

8 μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ
rahayu para-tiyang ingkang-suci wonten-ing manah amargi piyambakipun-sedaya
[G3107](#) [G3588](#) [G2513](#) [G3588](#) [G2588](#) [G3754](#) [G0846](#)

τὸν Θεὸν ὁψονται.
badhe-sumerep Gusti-Allah badhe-sumerep
[G3588](#) [G2316](#) [G3708](#)

Rahayu wong kang resik atine, awit iku bakal padha sumurup marang Allah.

9 μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ
rahayu para-tiyang ingkang-damel-tentrem amargi piyambakipun-sedaya putra
[G3107](#) [G3588](#) [G1518](#) [G3754](#) [G0846](#) [G5207](#)

Θεοῦ κληθήσονται.
Gusti-Allah badhe-kasebat
[G2316](#) [G2564](#)

Rahayu wong kang dhemen ngrukunake, awit iku bakal padha kasebut para putraning Allah.

10 μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἔνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι
rahayu para-tiyang ingkang-dipun-oyak margi kaleresan amargi
[G3107](#) [G3588](#) [G1377](#) [G1752](#) [G1343](#) [G3754](#)

αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
piyambakipun-sedaya punika ingkang-kagungan Kratoning ing Swarga
[G0846](#) [G1510](#) [G3588](#) [G0932](#) [G3588](#) [G3772](#)

Rahayu wong kang dikaniaya marga saka kayekten, awit iku kang padha nduweni Kratoning Swarga.

11 μακάριοί ἐστε ὅταν ὄνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ
rahayu panjenengan-sedaya manawi dipun-pitenah panjenengan-sedaya sarta
[G3107](#) [G1510](#) [G3752](#) [G3679](#) [G4771](#) [G2532](#)

διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν καθ' ὑμῶν,
dipun-oyak sarta dipun-cariyosaken sedaya piawon tumrap panjenengan-sedaya
[G1377](#) [G2532](#) [G3004](#) [G3956](#) [G4190](#) [G2596](#) [G4771](#)

ψευδόμενοι ἔνεκεν ἔμοῦ.
kanthi-goroh margi Kawula
[G5574](#) [G1752](#) [G1473](#)

Rahayu kowe, manawa marga saka Aku kowe diwewada lan dikaniaya sarta dipitenah.

- 12 χαίρετε και ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς
 bingah-bingaha sarta surak-suraka amargi ing pituwas panjenengan-sedaya ageng
[G5463](#) [G2532](#) [G0021](#) [G3754](#) [G3588](#) [G3408](#) [G4771](#) [G4183](#)
- ἐν τοῖς οὐρανοῖς; οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς
 wonten-ing ing Swarga makaten-ugi amargi dipun-oyak para nabi ingkang
[G1722](#) [G3588](#) [G3772](#) [G3779](#) [G1063](#) [G1377](#) [G3588](#) [G4396](#) [G3588](#)
- πρὸ ὑμῶν.
 saderengipun panjenengan-sedaya
[G4253](#) [G4771](#)

Padha bungaha lan sukarenaa, sabab gedhe ganjaranmu ana ing swarga, awit iya kaya mangkono anggone wong-wong padha nganiaya para nabi sadurunge kowe.”

- 13 Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἄλας τῆς γῆς; ἐὰν δὲ τὸ
 Panjenengan-sedaya punika ing uyah ing bumi nanging-manawi ananging ing
[G4771](#) [G1510](#) [G3588](#) [G0217](#) [G3588](#) [G1093](#) [G1437](#) [G1161](#) [G3588](#)
- ἄλας μωρανθῆ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται? εἰς
 uyah dados-tanpa-rasa kanthi punapa saged-dipun-asinaken namung
[G0217](#) [G3471](#) [G1722](#) [G5101](#) [G0233](#) [G1519](#)
- οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθὲν ἔξω, καταπατεῖσθαι
 boten-wonten-ginanipun migunani malih kajawi boten dipun-bucal medal dipun-idak-idak
[G3762](#) [G2480](#) [G2089](#) [G1487](#) [G3361](#) [G0906](#) [G1854](#) [G2662](#)
- ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
 dening para tiyang
[G5259](#) [G3588](#) [G0444](#)

“Kowe iku padha dadi uyahing bumi. Lah yen uyah iku ilang asine, apa kang kanggo mulihake asine? Wis ora ana gunane maneh kajaba mung dibuwang lan diidak-idak ing wong.

- 14 Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις
 Panjenengan-sedaya punika ing pepadhang ing jagad boten saged kitha
[G4771](#) [G1510](#) [G3588](#) [G5457](#) [G3588](#) [G2889](#) [G3756](#) [G1410](#) [G4172](#)
- κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη.
 dipun-umpetaken wonten-ing-nginggil redi ingkang-mapan
[G2928](#) [G1883](#) [G3735](#) [G2749](#)

Kowe iku padha dadi pepadhanging jagad. Kutha kang ana ing dhuwur gunung iku ora bisa kaling-kalingan.

- 15 οὐδὲ καίουσιν λύχνον και τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν
 sarta-boten nyumed damar sarta dipun-seleh punika wonten-ing-sangandhaping ing
[G3761](#) [G2545](#) [G3088](#) [G2532](#) [G5087](#) [G0846](#) [G5259](#) [G3588](#)
- μόδιον-- ἀλλ’ ἐπὶ τὴν λυχνίαν-- και λάμπει πᾶσιν τοῖς
 takir nanging wonten-ing ing papan-damar sarta madhangi sedaya-tiyang ingkang
[G3426](#) [G0235](#) [G1909](#) [G3588](#) [G3087](#) [G2532](#) [G2989](#) [G3956](#) [G3588](#)
- ἐν τῇ οἰκίᾳ.
 wonten-ing ing griya
[G1722](#) [G3588](#) [G3614](#)

Lan maneh wong nyumed diyan iku ora banjur dikurebi tompo, nanging ditumpangake ing jodhog, supaya bisa madhang ing wong saamah kabeh.

16	οὕτως makaten-ugji G3779	λαμψάτω sunaraken G2989	τὸ ing G3588	φῶς pepadhang G5457	ὑμῶν panjenengan-sedaya G4771	ἔμπροσθεν wonten-ing-ngajeng G1715	τῶν ing G3588	
	ἀνθρώπων, tiyang G0444	ὅπως supados G3704	ἴδωσιν sumerep G3708	ὑμῶν panjenengan-sedaya G4771	τὰ ing G3588	καλὰ sae G2570	ἔργα, pandamel G2041	καὶ sarta G2532
	δοξάσωσιν ngluhuraken G1392	τὸν ing G3588	πατέρα Rama G3962	ὑμῶν panjenengan-sedaya G4771	τὸν ingkang G3588	ἐν wonten-ing G1722	τοῖς ing G3588	οὐρανοῖς. Swarga G3772

Samono uga padhangmu iya sorotna marang wong, supaya iku padha sumurup marang tindak-tandukmu kang becik, temah padha ngluhurake Ramamu kang ana ing swarga.”

17	Μῆ Sampun G3361	νομίσητε ngira G3543	ὅτι bilih G3754	ἦλθον Kawula-rawuh G2064	καταλῦσαι mbatalaken G2647	τὸν ing G3588	νόμον Angger-angger G3551	ἢ utawi G2228	τοὺς para G3588
	προφήτας; Nabi G4396	οὐκ boten G3756	ἦλθον Kawula-rawuh G2064	καταλῦσαι, mbatalaken G2647	ἀλλὰ nanging G0235	πληρῶσαι. netepi G4137			

“Kowe aja padha duwe pangira, yen tekaKu iku arep nyuwak Toret utawa kitabe para nabi. TekaKu ora nyuwak, nanging malah nindakake.

18	ἀμὴν saestu G0281	γὰρ amargi G1063	λέγω Kawula-matur G3004	ὑμῖν, dhateng-panjenengan-sedaya G4771	ἕως ngantos G2193	ἂν dumugi G0302	παρέλθῃ sirna G3928			
	ὁ ing G3588	οὐρανὸς langit G3772	καὶ sarta G2532	ἡ ing G3588	γῆ, bumi G1093	ἰῶτα satunggaling-aksara-alit G2503	ἐν, setunggal G1520	ἢ utawi G2228	μία satunggaling G1520	
	κεραία, corek G2762	οὐ boten G3756	μὴ boten G3361	παρέλθῃ ical G3928	ἀπὸ saking G0575	τοῦ ing G3588	νόμου, Angger-angger G3551	ἕως ngantos G2193	ἂν dumugi G0302	πάντα sedaya G3956
	γένηται. kalampahan G1096									

Awit satemene pituturKu marang Kowe: Nganti sirnane langit lan bumi iki, angger-angger ora bakal sirna saiyot utawa sacorek, sadurunge iku kabeh kalakon.

19	ὃς sinten G3739	ἐὰν ingkang G1437	οὓν mila G3767	λύση nerak G3089	μίαν satunggal G1520	τῶν saking G3588	ἐντολῶν pepakon G1785	τούτων-- punika G3778	τῶν ingkang G3588	ἐλαχίστων-- paling-alit G1646
	καὶ sarta G2532	διδάξῃ mulangaken G1321	οὕτως makaten G3779	τοὺς dhateng G3588	ἀνθρώπους, tiyang G0444	ἐλάχιστος paling-alit G1646	κληθήσεται badhe-kasebat G2564	ἐν wonten-ing G1722		
	τῇ ing G3588	βασιλείᾳ Kratoning G0932	τῶν ing G3588	οὐρανῶν; Swarga G3772	ὃς nanging-sinten G3739	δ' ingkang G1161	ἂν kemawon G0302	ποιήσῃ nglampahi G4160	καὶ sarta G2532	
	διδάξῃ, mulangaken G1321	οὗτος punika G3778	μέγας ageng G3173	κληθήσεται badhe-kasebat G2564	ἐν wonten-ing G1722	τῇ ing G3588	βασιλείᾳ Kratoning G0932	τῶν ing G3588	οὐρανῶν. Swarga G3772	

Mulane sing sapa ngorakake salah sawijining pepakon iki, sanadyan kang cilik dhewe, sarta memulang mangkono marang wong, iku bakal oleh papan kang asor dhewe ana ing Kratoning Swarga. Nanging sing sapa nindakake lan mulangake kabeh pepakoning Toret, iku bakal oleh papan kang dhuwur ana ing Kratoning Swarga.

20	λέγω Kawula-matur G3004	γὰρ amargi G1063	ὕμῖν, dhateng-panjenengan-sedaya G4771	ὅτι bilih G3754	ἐὰν manawi G1437	μὴ boten G3361	περισσεύση langkung G4052		
	ὕμῶν panjenengan-sedaya G4771	ἢ ing G3588	δικαιοσύνη kaleresan G1343	πλεῖον langkung G4119	τῶν tinimbang G3588	γραμματέων para-ahli-Toret G1122	καὶ sarta G2532		
	Φαρισαίων, tiyang-Parisi G5330	οὐ boten G3756	μὴ boten G3361	εἰσέλθητε mlebet G1525	εἰς dhateng G1519	τὴν ing G3588	βασιλείαν Kratoning G0932	τῶν ing G3588	οὐρανῶν. Swarga G3772

Mulane pituturKu marang kowe: Manawa kasampurnanmu ora ngungkuli kabeneraning para ngulama lan para wong Farisi, kowe mesthi ora bakal lumebu Kratoning Swarga.”

21	Ἴκούσατε Panjenengan-sedaya-sampun-mireng G0191		ὅτι bilih G3754	ἐρρέθη dipun-ngandikakaken G2046	τοῖς dhateng-tiyang G3588	ἀρχαίοις, kina G0744			
	Οὐ Sampun G3756	φονεύσεις; mejahi G5407	ὄς sinten G3739	δ’ ingkang G1161	ἄν kemawon G0302	φονεύση, mejahi G5407	ἔνοχος lepas G1777	ἔσται badhe G1510	τῇ wonten-ing G3588
	κρίσει. pangadilan G2920								

“Kowe wus padha krungu, yen para leluhur padha kaparingan pangandika mangkene: Sira aja memateni, sing sapa memateni kudu diukum.

22	ἐγὼ nanging-Kawula G1473	δὲ nanging G1161	λέγω matur G3004	ὕμῖν, dhateng-panjenengan-sedaya G4771	ὅτι bilih G3754	πᾶς saben-tiyang G3956	ὁ ingkang G3588			
	ὀργιζόμενος duka G3710	τῷ dhateng G3588	ἀδελφῷ sadherek G0080	αὐτοῦ, ipun G0846	ἔνοχος lepas G1777	ἔσται badhe G1510	τῇ wonten-ing G3588	κρίσει: pangadilan G2920	ὄς sinten G3739	
	δ’ ingkang G1161	ἄν kemawon G0302	εἶπη ngandika G3004	τῷ dhateng G3588	ἀδελφῷ sadherek G0080	αὐτοῦ, ipun G0846	Ῥακά, Raka G4469	ἔνοχος lepas G1777	ἔσται badhe G1510	τῷ wonten-ing G3588
	συνεδρίῳ; Sanhedrin G4892	ὄς sinten G3739	δ’ ingkang G1161	ἄν kemawon G0302	εἶπη, ngandika G3004	Μωρέ, Tiyang-bodho G3474	ἔνοχος lepas G1777	ἔσται badhe G1510	εἰς dhateng G1519	
	τὴν ing G3588	γένναν naraka G1067	τοῦ ing G3588	πυρός. latu G4442						

Nanging Aku pitutur marang kowe: Sing sapa nepsu marang sadulure, kudu diukum; sing sapa ngunekake sadulure: kaping, kudu diukum dening pangadilan agama, lan sing sapa ngunekake; gemblung, mesthi kacemplungake ing naraka murub.

23	ἐὰν manawi G1437	οὖν mila G3767	προσφέρης panjenengan-ngaturaken G4374	τὸ ing G3588	δῶρόν pisungung G1435	σου panjenengan G4771	ἐπὶ dhateng G1909	τὸ ing G3588
	θυσιαστήριον, misbyah G2379	καὶ κεῖ sarta-wonten-ing-ngriku G2546	μνησθῆς kemutan G3403	ὅτι bilih G3754	ὁ ing G3588	ἀδελφός sadherek G0080	σου panjenengan G4771	
	ἔχει gadhadhah G2192	τι prakawis G5100	κατὰ tumrap G2596	σοῦ, panjenengan G4771				

Mulane manawa kowe nggawa pisungungng menyang misbyah, mangka banjur kelingan yen sadulurmu lagi sengit karo kowe,

24	ἄφες tilar G0863	ἐκεῖ wonten-ing-ngriku G1563	τὸ ing G3588	δῶρόν pisungung G1435	σου panjenengan G4771	ἔμπροσθεν wonten-ing-ngajeng G1715	τοῦ ing G3588	
	θυσιαστηρίου, misbyah G2379	καὶ sarta G2532	ὑπάγε. tindak G5217	πρῶτον langkung-rumiyin G4412	διαλλάγηθι rukuna G1259	τῷ kaliyan G3588	ἀδελφῷ sadherek G0080	σου; panjenengan G4771
	καὶ lajeng G2532	τότε sasampunipun G5119	ἔλθων, wangsul G2064	πρόσφερε ngaturaken G4374	τὸ ing G3588	δῶρόν pisungung G1435	σου. panjenengan G4771	

pisungungmu tinggalen ana ing ngarepe misbyah kono, nuli maranana sadulurmu mau, rukuna dhisik, sawuse banjur balia, nyaosna pisungungmu.

25	ἴσθι enggal-enggala G1510	εὐνοῶν rukun G2132	τῷ kaliyan G3588	ἀντιδίκω tiyang-ingkang-nggugat G0476	σου panjenengan G4771	ταχύ, enggal G5035	ἕως nalika G2193	ὄτου taksih G3755
	εἶ panjenengan-taksih G1510	μετ' sareng G3326	αὐτοῦ, piyambakipun G0846	ἐν wonten-ing G1722	τῇ ing G3588	ὁδῷ; margi G3598	μή sampun-ngantos G3361	ποτέ ngantos G4219
	σε panjenengan G4771	παραδῶ dipun-pasrahaken G3860	ὁ ing G3588	ἀντίδικος tiyang-ingkang-nggugat G0476	τῷ dhateng G3588	κριτῇ, hakim G2923	καὶ sarta G2532	ὁ ing G3588
	κριτῆς hakim G2923	τῷ dhateng G3588	ὑπηρέτη, juru-kunci G5257	καὶ sarta G2532	εἰς dhateng G1519	φυλακὴν pakunjaran G5438	βληθήσῃ. dipun-lebetaken G0906	

Endang rukuna karo lelawananmu nalika lagi lumaku bebarengan menyang pangadilan, supaya kowe aja nganti diladekake dening lelawananmu mau marang jaksa, jaksa banjur masrahake kowe marang pambantune, temahan kowe dilebokake ing pakunjaran.

26	ἀμὴν saestu G0281	λέγω Kawula-matur G3004	σοι, dhateng-panjenengan G4771	οὐ boten G3756	μή boten G3361	ἐξέλθῃς medal G1831	ἐκεῖθεν, saking-ngriku G1564	ἕως ngantos G2193
	ἄν dumugi G0302	ἀποδώσῃ panjenengan-mbayar G0591	τὸν ing G3588	ἔσχατον pungkasan G2078	κοδράντην. kodran G2835			

Satemene pituturKu marang kowe: kowe ora bakal metu saka ing kono, sadurunge kowe nyaur utangmu nganti sah."

27 Ἦκούσατε Panjenengan-sedayan-sampun-mireng [G0191](#) ὅτι bilih [G3754](#) ἐρρέθη, dipun-ngandikakaken [G2046](#) Οὐ Sampun [G3756](#) μοιχεύσεις: laku-jina [G3431](#)

“Kowe wus padha krungu pangandika mangkene: Sira aja laku jina!

28 ἐγὼ nanging-Kawula [G1473](#) δὲ nanging [G1161](#) λέγω matur [G3004](#) ὑμῖν, dhateng-panjenengan-sedayan [G4771](#) ὅτι bilih [G3754](#) πᾶς saben-tiyang [G3956](#) ὁ ingkang [G3588](#)

βλέπων ningali [G0991](#) γυναῖκα tiyang-estri [G1135](#) πρὸς kanthi-niyat [G4314](#) τὸ ing [G3588](#) ἐπιθυμῆσαι ngersakaken [G1937](#) αὐτήν, piyambakipun [G0846](#) ἤδη sampun [G2235](#) ἐμοίχευσεν laku-jina [G3431](#)

αὐτήν kaliyan-piyambakipun [G0846](#) ἐν wonten-ing [G1722](#) τῇ ing [G3588](#) καρδίᾳ manah [G2588](#) αὐτοῦ. ipun [G0846](#)

Nanging Aku pitutur marang kowe: Sing sapa mandeng wong wadon kalawan nduweni krenteg marang dheweke, iku wus laku jina sajroning atine.

29 εἰ manawi [G1487](#) δὲ nanging [G1161](#) ὁ ing [G3588](#) ὀφθαλμός mripat [G3788](#) σου panjenengan [G4771](#) ὁ ingkang [G3588](#) δεξιὸς, tengen [G1188](#) σκανδαλίζει ndadosaken-kesandhung [G4624](#)

σε, panjenengan [G4771](#) ἔξελε cuplaka [G1807](#) αὐτὸν punika [G0846](#) καὶ sarta [G2532](#) βάλε bucal [G0906](#) ἀπὸ saking [G0575](#) σοῦ; panjenengan [G4771](#) συμφέρει langkung-sae [G4851](#) γάρ amargi [G1063](#)

σοι kagem-panjenengan [G4771](#) ἵνα supados [G2443](#) ἀπόληται ical [G0622](#) ἐν satunggal [G1520](#) τῶν saking [G3588](#) μελῶν peranganing-badan [G3196](#) σου, panjenengan [G4771](#)

καὶ sarta [G2532](#) μὴ boten [G3361](#) ὅλον sedayan [G3650](#) τὸ ing [G3588](#) σῶμά σου badan [G4983](#) panjenengan [G4771](#) βληθῆ dipun-bucal [G0906](#) εἰς dhateng [G1519](#) γέενναν. naraka [G1067](#)

Mulane manawa mripatmu tengen dadi jalaraning piala, cuplaken banjur buwangen, amarga luwih becik kelangan salah sawijining peranganing badanmu katimbang badanmu sakojur kacemplungake ing naraka.

30 καὶ sarta [G2532](#) εἰ manawi [G1487](#) ἢ ing [G3588](#) δεξιὰ tengen [G1188](#) σου panjenengan [G4771](#) χεῖρ asta [G5495](#) σκανδαλίζει ndadosaken-kesandhung [G4624](#) σε, panjenengan [G4771](#)

ἔκκοπον kethoka [G1581](#) αὐτήν punika [G0846](#) καὶ sarta [G2532](#) βάλε bucal [G0906](#) ἀπὸ saking [G0575](#) σοῦ; panjenengan [G4771](#) συμφέρει langkung-sae [G4851](#) γάρ amargi [G1063](#)

σοι kagem-panjenengan [G4771](#) ἵνα supados [G2443](#) ἀπόληται ical [G0622](#) ἐν satunggal [G1520](#) τῶν saking [G3588](#) μελῶν peranganing-badan [G3196](#) σου, panjenengan [G4771](#)

καὶ sarta [G2532](#) μὴ boten [G3361](#) ὅλον sedayan [G3650](#) τὸ ing [G3588](#) σῶμά σου badan [G4983](#) panjenengan [G4771](#) εἰς dhateng [G1519](#) γέενναν naraka [G1067](#) ἀπέλθη. kesah [G0565](#)

Lan maneh manawa tanganmu tengen dadi jalaraning piala, kethoken banjur buwangen, amarga luwih becik kelangan salah sawijining peranganing badanmu katimbang badanmu sakojur kacemplungake ing naraka.

31 Ἐρρέθη δέ, Ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,
 Dipun-ngandikakaken ugi Sinten kemawon megat ing semahipun ipun
[G2046](#) [G1161](#) [G3739](#) [G0302](#) [G0630](#) [G3588](#) [G1135](#) [G0846](#)

δότη αὐτῇ ἀποστάσιον:
 paringana dhateng-piyambakipun layang-pegatan
[G1325](#) [G0846](#) [G0647](#)

Uga ana pangandika mangkene: Sing sapa megat bojone, kudu menehi layang pegat.

32 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ
 nanging-Kawula nanging matur dhateng-panjenengan-sedaya bilih saben-tiyang ingkang
[G1473](#) [G1161](#) [G3004](#) [G4771](#) [G3754](#) [G3956](#) [G3588](#)

ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτός λόγου πορνείας, ποιεῖ
 megat ing semahipun ipun, kajawi prakawis laku-jina ndadosaken
[G0630](#) [G3588](#) [G1135](#) [G0846](#) [G3924](#) [G3056](#) [G4202](#) [G4160](#)

αὐτὴν μοιχευθῆναι; καὶ ὅς ἔαν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.
 piyambakipun laku-jina sarta sinten ingkang ingkang-dipun-pegat nikah laku-jina
[G0846](#) [G3431](#) [G2532](#) [G3739](#) [G1437](#) [G0630](#) [G1060](#) [G3429](#)

Nanging Aku pitutur marang kowe: Sing sapa megat bojone ora jalaran saka laku jina, iku ndadekake bojone laku jina lan sing sapa ngrabeni wong wadon mau, dadi laku jina."

33 Πάλιν, ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς
 Malih panjenengan-sedaya-sampun-mireng bilih dipun-ngandikakaken dhateng-tiyang
[G3825](#) [G0191](#) [G3754](#) [G2046](#) [G3588](#)

ἀρχαίους, Οὐκ ἐπιορκήσεις; ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς
 kina Sampun sumpah-palsu nanging-netepana nanging dhateng Gusti-Allah ing
[G0744](#) [G3756](#) [G1964](#) [G0591](#) [G1161](#) [G3588](#) [G2962](#) [G3588](#)

ὄρκους σου.
 sumpah panjenengan
[G3727](#) [G4771](#)

"Kowe wus padha krungu, yen para leluhur padha tanpa pangandika mangkene: Aja nglairake sumpah palsu, nanging tetepana sumpahira ana ing ngarsaning Pangeran.

34 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως;
 nanging-Kawula nanging matur dhateng-panjenengan-sedaya sampun sumpah babar-pisan
[G1473](#) [G1161](#) [G3004](#) [G4771](#) [G3361](#) [G3660](#) [G3654](#)

μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ Θεοῦ;
 boten-mawi kanthi ing langit amargi dhampar punika ing Gusti-Allah
[G3383](#) [G1722](#) [G3588](#) [G3772](#) [G3754](#) [G2362](#) [G1510](#) [G3588](#) [G2316](#)

Nanging Aku malah pitutur marang kowe: Aja supata babar pisan, dadia demi swarga, awit iku dhamparing Allah,

35 μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστιν τῶν ποδῶν
 boten-mawi kanthi ing bumi amargi ancik-ancik punika ing suku
[G3383](#) [G1722](#) [G3588](#) [G1093](#) [G3754](#) [G5286](#) [G1510](#) [G3588](#) [G4228](#)

αὐτοῦ; μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου
 Panjenenganipun boten-mawi kanthi Yerusalem amargi kitha punika ing ageng
[G0846](#) [G3383](#) [G1519](#) [G2414](#) [G3754](#) [G4172](#) [G1510](#) [G3588](#) [G3173](#)

Βασιλέως.
 Raja
[G0935](#)

dadia demi bumi, awit iku ancik-anciking sampeyane, dadia demi Yerusalem, awit iku kuthane Sang Nata Agung.

- 36 μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόση, ὅτι οὐ
 boten–mawi kanthi ing sirah panjenengan sumpah amargi boten
[G3383](#) [G1722](#) [G3588](#) [G2776](#) [G4771](#) [G3660](#) [G3754](#) [G3756](#)
- δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ποιῆσαι, ἢ μέλαιναν.
 panjenengan–saged satunggal rambut pethak ndadosaken utawi cemeng
[G1410](#) [G1520](#) [G2359](#) [G3022](#) [G4160](#) [G2228](#) [G3189](#)

| Iya aja supata demi sirahmu, awit kowe ora bisa mutihake utawa ngirengake rambutmu saele bae.

- 37 ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ, ναί; οὐ, οὐ;
 nanging–mugia nanging ing pangandika panjenengan inggih inggih boten boten
[G1510](#) [G1161](#) [G3588](#) [G3056](#) [G4771](#) [G3483](#) [G3483](#) [G3756](#) [G3756](#)
- τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.
 ing nanging langkung saking–punika saking ing piawon punika
[G3588](#) [G1161](#) [G4053](#) [G3778](#) [G1537](#) [G3588](#) [G4190](#) [G1510](#)

| Yen iya, kandhaa: iya, yen ora, kandhaa: ora. Saluwihe saka iku, asale saka pangawak dursila.”

- 38 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὀφθαλμὸν ἀντὶ
 Panjenengan–sedaya–sampun–mireng bilih dipun–ngandikakaken Mripat kangge
[G0191](#) [G3754](#) [G2046](#) [G3788](#) [G0473](#)
- ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος;
 mripat sarta untu kangge untu
[G3788](#) [G2532](#) [G3599](#) [G0473](#) [G3599](#)

| “Kowe wus padha krungu pangandika mangkene: Mripat winales mripat, untu winales untu.

- 39 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ
 nanging–Kawula nanging matur dhateng–panjenengan–sedaya sampun nglawan tiyang
[G1473](#) [G1161](#) [G3004](#) [G4771](#) [G3361](#) [G0436](#) [G3588](#)
- πονηρῷ; ἀλλ’ ὅστις σε ῥαπίζει εἰς τὴν δεξιὰν
 ingkang–awon nanging sinten–kemawon panjenengan naruk wonten–ing ing tengen
[G4190](#) [G0235](#) [G3748](#) [G4771](#) [G4474](#) [G1519](#) [G3588](#) [G1188](#)
- σιαγόνα σου, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην;
 ripi panjenengan maliha dhateng–piyambakipun ugi ing sanesipun
[G4600](#) [G4771](#) [G4762](#) [G0846](#) [G2532](#) [G3588](#) [G0243](#)

| Nanging Aku pitutur marang kowe: Kowe aja nglawan marang wong kang gawe piala marang kowe, malah sapa kang nangani pipimu tengen, pipimu kiwa uga ulungna pisan.

- 40 καὶ τῷ θέλονται σοὶ κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου
 sarta sinten ingkang–badhe panjenengan nggugat sarta ing rasukan panjenengan
[G2532](#) [G3588](#) [G2309](#) [G4771](#) [G2919](#) [G2532](#) [G3588](#) [G5509](#) [G4771](#)
- λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον;
 mendhet ulungaken dhateng–piyambakipun ugi ing jubah
[G2983](#) [G0863](#) [G0846](#) [G2532](#) [G3588](#) [G2440](#)

| Lan manawa ana wong kang arep prakaran karo kowe, sedyane ngepek klambimu, jubahmu pasrahna pisan.

- 41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ’
 sarta sinten–kemawon panjenengan meksa mil satunggal tindak sareng
[G2532](#) [G3748](#) [G4771](#) [G0029](#) [G3400](#) [G1520](#) [G5217](#) [G3326](#)
- αὐτοῦ δύο.
 piyambakipun kalih
[G0846](#) [G1417](#)

Apadene manawa kowe dipeksa dikon ngiringake lakune wong samil, iringna nganti rong mil.

- 42 τῶ σινтен-ingkang αἰτοῦντί nyuwun σε dhateng-panjenengan δός; paringna καὶ sarta τὸν ing θέλοντα tiyang-ingkang-badhe
[G3588](#) [G0154](#) [G4771](#) [G1325](#) [G2532](#) [G3588](#) [G2309](#)
- ἀπὸ σοῦ danίσασθαι, μὴ ἀποστραφῆς.
saking panjenengan nyambut sampun nolak
[G0575](#) [G4771](#) [G1155](#) [G3361](#) [G0654](#)

Yen ana wong njejaluk marang kowe, wenehana lan aja nulak wong kang arep utang marang kowe.”

- 43 Ἡκούσατε Panjenengan-sedaya-sampun-mireng ὅτι bilih ἐρρέθη, dipun-ngandikakaken Ἀγαπήσεις τὸν Tresnaa ing
[G0191](#) [G3754](#) [G2046](#) [G0025](#) [G3588](#)
- πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου.
tiyang-celak panjenengan sarta sengita ing mengsah panjenengan
[G4139](#) [G4771](#) [G2532](#) [G3404](#) [G3588](#) [G2190](#) [G4771](#)

“Kowe iya wus padha krungu pangandika: Sira tresnaa marang sapepadhanira lan sengita marang mungsuhira!

- 44 ἐγὼ nanging-Kawula δὲ nanging λέγω matur ὑμῖν, dhateng-panjenengan-sedaya ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς tresnaa para mengsah
[G1473](#) [G1161](#) [G3004](#) [G4771](#) [G0025](#) [G3588](#) [G2190](#)
- ὑμῶν, panjenengan-sedaya καὶ sarta προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ndedongaa kangge para-tiyang ingkang-ngoyak
[G4771](#) [G2532](#) [G4336](#) [G5228](#) [G3588](#) [G1377](#)
- ὑμᾶς; panjenengan-sedaya <εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, panjenengan-sedaya καλῶς sae
[G4771](#) [G2127](#) [G3588](#) [G2672](#) [G4771](#) [G2573](#)
- ποιεῖτε τοῖς ἐπιηραζόντων ὑμᾶς καὶ μισοῦσιν sarta sengit
tumindaka dhateng-tiyang ingkang-ngala-ala panjenengan-sedaya sarta sengit
[G4160](#) [G3588](#) [G1908](#) [G4771](#) [G2532](#) [G3404](#)
- ὑμᾶς>;
panjenengan-sedaya
[G4771](#)

Nanging aku malah pitutur marang kowe: Padha tresnaa marang mungsuhmu; wong kang nganiaya kowe padha dongakna slamet,

- 45 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν supados dados putra ing Rama panjenengan-sedaya ingkang wonten-ing
[G3704](#) [G1096](#) [G5207](#) [G3588](#) [G3962](#) [G4771](#) [G3588](#) [G1722](#)
- οὐρανοῦ. ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ Swarga amargi ing srengenge Panjenenganipun ndadosaken-mlethek kangge
[G3772](#) [G3754](#) [G3588](#) [G2246](#) [G0846](#) [G0393](#) [G1909](#)
- πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ tiyang-awon sarta tiyang-sae sarta paring-jawah kangge tiyang-leres sarta
[G4190](#) [G2532](#) [G0018](#) [G2532](#) [G1026](#) [G1909](#) [G1342](#) [G2532](#)
- ἀδίκους.
tiyang-ingkang-boten-leres
[G0094](#)

supaya kowe padha katitika, yen dadi putrane Ramamu kang ana ing swarga, kang mlethekake srengenge marang wong ala lan wong becik, sarta nurunake udan marang wong kang ambek adil lan kang ora.

46 ἔὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
manawi amargi panjenengan-sedaya-tresna para-tiyang ingkang-tresna panjenengan-sedaya
[G1437](#) [G1063](#) [G0025](#) [G3588](#) [G0025](#) [G4771](#)

τίνα μισθὸν ἔχετε? οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ
punapa pituwas panjenengan-gadhah punapa ugi para juru-muru-pajeg ing punika
[G5101](#) [G3408](#) [G2192](#) [G3780](#) [G2532](#) [G3588](#) [G5057](#) [G3588](#) [G0846](#)

ποιοῦσιν?
nindakaken
[G4160](#)

| Dene manawa kowe tresna marang wong kang nresnani kowe, iku kowe oleh pituwas apa? Para juru-muru-beya rak ya tumindak mangkono, ta?

47 καὶ ἔὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφούς ὑμῶν
sarta manawi panjenengan-sedaya-uluk-salam para sadherek panjenengan-sedaya
[G2532](#) [G1437](#) [G0782](#) [G3588](#) [G0080](#) [G4771](#)

μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε? οὐχὶ καὶ οἱ ἔθνικοι
kemawon punapa langkung panjenengan-sedaya-tumindak punapa ugi para tiyang-kapir
[G3440](#) [G5101](#) [G4053](#) [G4160](#) [G3780](#) [G2532](#) [G3588](#) [G1482](#)

τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν?
ing punika nindakaken
[G3588](#) [G0846](#) [G4160](#)

| Lan manawa kowe aweh salam mung marang sadulur-sadulurmu bare, kaluwihanmu apa? Wong kapir rak ya tumindak mangkono, ta?

48 Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡς ὁ Πατήρ
Panjenengan-sedaya-dadosa mila panjenengan-sedaya sampurna kados ing Rama
[G1510](#) [G3767](#) [G4771](#) [G5046](#) [G5613](#) [G3588](#) [G3962](#)

ὑμῶν ὁ οὐράνιος, τέλειός ἐστιν.
panjenengan-sedaya ingkang ing-Swarga sampurna punika
[G4771](#) [G3588](#) [G3770](#) [G5046](#) [G1510](#)

| Mulane kowe padha sampurna, kaya Ramamu ing swarga iya sampurna."